

СТАТТІ ТА ПОВІДОМЛЕННЯ

"Архіви України"

№ 3 / 2001

К. Є. Новохатський

ПРОЕКТ НОВОЇ РЕДАКЦІЇ АРХІВНОГО ЗАКОНУ

Про значення прийняття Закону України "Про Національний архівний фонд і архівні установи" для українських архівістів можна судити хоча б по тому, що дату цієї події - 24 грудня - увічнено в сучасному літопису як День працівників архівних установ. Уперше у вітчизняній історії питання архівів було спеціально врегульовано найвищим державним нормативним актом. До речі, офіційне проголошення такого професійного свята здійснено ледь не вперше у світі.

Зрозуміло, значення архівного закону значно ширше, ніж регламентація суто галузевих питань. Прийняття такого закону, конституювання в ньому всієї сукупності цінних архівних джерел, незалежно від того, у чийй власності вони знаходяться, як Національного архівного фонду - однієї з найвищих загальнонаціональних цінностей, суттєвої складової вітчизняної і світової культурної спадщини та інформаційних ресурсів суспільства, встановлення Дня архівіста, піднесення організаційно-правового статусу центрального органу, що керує цією сферою, - усе це свідчить про визнання владою важливої ролі архівної справи в державотворчих процесах.

Закон заклав підвалини інфраструктури, що має забезпечувати функціонування НАФ, - системи архівних установ. Така система побудована і діє на єдиних засадах.

Крім основної мети - забезпечення збереженості НАФ - Закон регламентував питання доступу до архівної документної інформації в нормах, узгоджених зі щойно прийнятим тоді Законом "Про інформацію". Таким чином було створено базу для нормативно-правового забезпечення реорганізації архівної справи в Україні, реформування її на сучасних цивілізованих принципах деполітизації, демократизації, захисту прав як власників архівів, так і споживачів архівної інформації.

З визнанням важливості державного значення архівної справи було зроблено черговий крок у зміцненні суспільного престижу архівіста¹.

Основні завдання, що ставилися у процесі розроблення і прийняття першого архівного закону, на той час вдалося розв'язати достатньо кваліфіковано. І концептуально, і в абсолютній більшості конкретних норм його чинна редакція витримала випробовування часом.

На сьогодні напрацьований певний механізм реалізації законодавчих положень, відповідно до нього розбудовано систему архівних установ, правова свідомість усе глибше входить у діяльність суб'єктів архівних відносин: творців, зберігачів та споживачів архівної інформації, її власників та користувачів.

На жаль, слід визнати, що не всі норми Закону реалізуються належним чином. Тому є різні причини. Значна частина їх не пов'язана з якістю Закону. Проте досвід його практичної реалізації також засвідчив недосконалість окремих норм. Закон приймався в умовах недостатньо розбудованого на той час правового простору, правової

невизначеності з багатьох питань, що так чи інакше дотичні архівній сфері. Згодом, коли почалося напрацювання фінансового, податкового, ліцензійного законодавства (причому без урахування вже прийнятих відповідних положень у галузевих законах) з'ясувалося, що норми архівного Закону щодо ліцензування використання архівної інформації (стаття 33), створення державних фондів фінансової підтримки розвитку архівної справи (стаття 34), надання податкових та інших пільг архівним установам і власникам приватних архівів (стаття 36) та деякі інші виявилися нездійсненними.

Після прийняття Конституції України постало загальне завдання узгодження всієї чинної законодавчої бази з Основним законом. Таке доручення отримав і тодішній Головархів стосовно нормативно-правових актів в архівній сфері. І хоча ретельний порівняльний аналіз не виявив принципових розходжень у нормах архівного закону з конституційними положеннями, але водночас показав, що дещо уточнити й узгодити все-таки слід.

За час, що пройшов після прийняття Закону про Національний архівний фонд, виникла необхідність зіставити й узгодити деякі позиції цього закону та інших національних нормативно-правових актів з міжнародними правовими нормами, рекомендаціями Міжнародної ради архівів, Європейського співтовариства, зокрема з рекомендацією Комітету Міністрів Ради Європи № R-13 від 13 липня 2000 р. стосовно доступу до архівів².

Наступна обставина - те, що чинний Закон базувався на досягненнях архівознавства ще радянської доби. Сучасна вітчизняна архівістика тоді фактично лише народжувалася. Не існувало наукового бачення низки проблем. Перший доробок української архівної науки, зокрема в понятійному, термінологічному плані, теж слід було зафіксувати нормативно. Деякі корисні ідеї підказав і проведений порівняльний аналіз зарубіжних архівних законів³.

Загалом діяльність з розвитку й удосконалення нормативно-правової бази архівної справи після прийняття базового закону розширилася, урізноманітнилася й активізувалася. Першочерговим її завданням стала розбудова механізму реалізації Закону: врегулювання відповідними нормативно-правовими документами питань, що Законом віднесено безпосередньо до компетенції центрального органу виконавчої влади у сфері архівної справи і діловодства, затвердження деяких нормативних актів спільно з іншими відомствами, розроблення проектів урядових актів, організація складання та прийняття відповідних нормативно-методичних документів державними архівними установами в межах їхніх повноважень.

Водночас розгорнулося створення пакету документів, які безпосередньо не впливали із законодавчих приписів, але, базуючись на них, унормовували різні складові архівного технологічного ланцюжка. Інтегруючими і кодифікуючими нормативно-методичними документами в цій групі стали Основні правила роботи державних архівів і Правила роботи архівних підрозділів органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій.

Паралельно з цією нормативною підзаконною роботою Держкомархів, як і записано в Положенні про нього, узагальнював практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, розробляв пропозиції щодо вдосконалення законодавства і в установленому порядку вносив їх на розгляд. Ця робота велася і ведеться по двох напрямках: шляхом зауважень до законопроектів, підготовлених іншими центральними органами виконавчої влади, або авторських проектів народних депутатів та через подання ініціативних законопроектів про внесення змін до чинних законів.

Саме в рамках останнього напрямку з середини 1996 р. цілеспрямовано здійснювалися накопичення й аналіз пропозицій щодо вдосконалення Закону "Про Національний архівний фонд і архівні установи". Для цього в Головархіві було створено групу під керівництвом заступника начальника Головного управління, куди ввійшли майже всі члени авторського колективу чинного Закону та два представники новоствореного галузевого інституту. Було зібрано кілька десятків пропозицій державних архівних установ, відділів Головархіву, членів робочої групи, окремих фахівців практично до всіх статей Закону. Протягом 1997-1998 років вони узагальнювалися у вигляді порівняльної таблиці до чинного тексту, обговорювалися на засіданнях робочої групи. У ході роботи розглядалися причини внесення тих чи інших змін, здійснювалася експертиза на їх доцільність й ефективність, відповідність чинному законодавству, правильність і повноту формулювання, точність місця їх розташування у тексті Закону. В разі необхідності підшукувалося додаткове обґрунтування.

Першу завершену редакцію проекту Закону України ["Про внесення змін до Закону України "Про Національний архівний фонд і архівні установи"](#) 8 червня 1999 р. було схвалено на засіданні колегії Головархіву і рекомендовано для подання на погодження із заінтересованими міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади. Враховуючи характер пропонованих змін, у погодженні цього законопроекту взяли участь Мінекономіки, МЗС, Мінкультури, Мінфін, Мін'юст, Держкомітет з питань розвитку підприємництва, Державна податкова адміністрація, Служба безпеки, Ліцензійна палата.

Після доопрацювання за деякими зауваженнями і проходження експертизи в Юридичному департаменті Секретаріату Кабінету Міністрів законопроект було розглянуто Урядовим комітетом соціального та гуманітарного розвитку.

29 вересня 2000 р. уряд подав цей проект на розгляд Верховної Ради. Там він пройшов ще одну експертизу в Головному науково-експертному управлінні і за висновком цієї експертизи та результатами обговорення у двох парламентських комітетах - з питань науки і освіти та з питань культури і духовності - був рекомендований для розгляду в першому читанні на сьомій сесії Верховної Ради.

Серед багатьох проблем сучасної вітчизняної архівної справи, що потребують удосконалення правового регулювання, робоча група в рамках нової редакції передусім зосередила свої зусилля на таких:

- Посилення захисту архівних документів та цілісності НАФ як єдиної категорії.
- Забезпечення надходження до НАФ оптимального складу документів, які адекватно репрезентували б усі сторони життя суспільства в умовах, що суттєво змінилися.
- Забезпечення максимальної доступності відкритої архівної інформації, чітка регламентація обмежень доступу з метою захисту прав громадян, законних інтересів держави та юридичних осіб.
- Піднесення соціального статусу архівних працівників до рівня, що відповідає цінності та значенню інформації, зосередженої в НАФ.

Автори нової редакції намагалися необхідні, на їхній погляд, зміни вносити шляхом мінімального втручання в чинний текст, без принципової зміни його структури. Залишено ті самі розділи, проте загальна кількість їх збільшилася за рахунок прикінцевих положень. У зв'язку з тим, що з тексту вилючено 3 статті (4. Застосування норм міжнародних правових актів; 33. Особливі умови використання документів Національного архівного фонду; 40. Ввезення в Україну та транзит через її територію іноземних архівних

документів) і водночас введено 4 нових статті (Архівна справа; Інші місцеві архівні установи; Передача права власності на документи Національного архівного фонду; Соціальні гарантії та захист працівників архівних установ) загальна кількість статей зросла на одну, тобто до 43. Загалом обсяг тексту збільшився на 10 речень.

Спробуємо розглянути детальніше нові основні норми або найсуттєвіші зміни та доповнення до існуючих норм Закону.

Передусім посилено норми, спрямовані на забезпечення збереженості НАФ. Наприклад, у статті, яка так і називається (25-27) (Перше число - це номер статті в чинному Законі, друге - у проекті нової редакції) останній абзац подано в такій редакції: "Забороняється розміщення архівних установ, у яких зберігаються документи Національного архівного фонду, в приміщеннях, що не відповідають вимогам зберігання таких документів та охорони праці працівників архівних установ, або виселення цих установ без надання іншого рівноцінного приміщення, упорядкованого для зберігання архівних документів, роботи працівників і користувачів". Цю ж статтю доповнено нормами щодо страхування документів НАФ, що надаються в користування поза архівними установами, та права власника витребувати від архівної установи повернення документів у разі порушення нею умов зберігання. Забезпечення збереженості документів у разі ліквідації юридичних осіб-фондоутворювачів передбачають нові абзаци у статтях 13-14 та 14-15.

Непоодинокими у практичній діяльності архівних установ є випадки вилучення правоохоронними органами оригіналів документів НАФ, що, як правило, веде до їхньої втрати і порушує цілісність НАФ. З метою запобігання таким ситуаціям до статті 21-22 додано абзац: "Забороняється вилучення документів Національного архівного фонду у власника або уповноваженої ним особи без їх згоди, крім випадків, передбачених законами України. Документи Національного архівного фонду, вилучені для судово-слідчих дій, підлягають поверненню після закінчення провадження у справі". Ці положення корелюють з нормами кримінально-процесуального законодавства і створюють підстави для повернення вилучених документів до відповідних архівних фондів.

Думається, кращому збереженню документів сприятиме зміна редакції другого абзацу наступної статті, 22-23, на таку: "Власник документів Національного архівного фонду та інші особи, які користуються зазначеними документами, не мають права їх знищувати, пошкоджувати або змінювати зміст".

До підстав для тимчасового обмеження доступу до документів НАФ додано проведення перевіряння їх наявності та стану й обумовлено можливість продовження річних строків обмежень через великі обсяги робіт (27-29).

Кілька стислих доповнень до обов'язків користувачів документів НАФ (32-34) також мають на меті посилити захист документів (своєчасно виконувати законні вимоги працівників архівної установи, негайно інформувати про виявлені випадки пошкодження чи недостачі документів, відшкодувати завдані збитки архівним установам).

Доповнено перелік порушень законодавства в останній статті Закону, за які передбачено відповідальність, підробленням документів НАФ та незаконним доступом до них. Сюди ж запропоновано додати другу частину такого змісту: "Застосування адміністративних стягнень або кримінального покарання не звільняє винного від обов'язків відшкодувати шкоду, завдану власнику документів Національного архівного фонду або уповноваженій ним особі".

У зв'язку з проблемами формування НАФ перш за все внесено суттєве уточнення у визначення базового поняття Національного архівного фонду: це не просто сукупність будь-яких цінних документів, але цінних архівних документів. Таким чином, у Законі чітко розведено поняття "документ НАФ" і "архівний документ". Статтю 1 доповнено визначенням поняття "архівні документи". Це "документи, що припинили виконувати функції, задля яких були створені, але зберігаються або підлягають зберіганню з огляду на значущість для особи, суспільства чи держави або цінність для власника, у тому числі як об'єкти рухомого майна". Ці нововведення дозволяють конкретизувати межі НАФ, відокремити його документи від видань та інших тиражованих для комерційного розповсюдження документів⁴, а також більш аргументовано поширити на суспільні відносини, пов'язані з архівними документами, норми цивільного законодавства. З урахуванням цього у статтях про центральні державні архіви (8) та місцеві державні архівні установи (11) уточнено, що вони зберігають не просто архівні документи, а саме документи НАФ. Таке уточнення є дуже важливим ще й у зв'язку з тим, що останнім часом посилюються намагання "розмити" це основне призначення держархівів, перетворити їх на сховища будь-яких документів, які недоцільно відразу знищувати (виборчі бюлетені, особові справи тощо).

Водночас для позбавлення державних архівів від невласливої їм функції тимчасового зберігання (у разі такої необхідності) документів, "створених у процесі документування службових, трудових або інших правовідносин громадян і юридичних осіб на відповідній території, та інших архівних документів, що не належать до складу Національного архівного фонду", другою частиною нової статті 12 ("Інші місцеві архівні установи") передбачено створення місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування спеціалізованих архівних установ, порядок діяльності яких визначатиметься засновниками з урахуванням рекомендацій Держкомархіву.

Кілька суттєвих змін внесено до процедури включення документів до НАФ (18-19): експертиза цінності може проводитися за ініціативою не лише власника, а й державної архівної установи, їй обов'язково мають піддаватися документи, "вік яких перевищує 50 років" (зараз - "створені до 1945 року"), забороняється виключати документи з НАФ не лише з політичних чи ідеологічних міркувань (як записано зараз), але й "за мотивами конфіденційності чи таємності інформації, що міститься в них"⁵. У цій статті запропоновано чітко визначити, що "документи включаються до складу Національного архівного фонду упорядкованими за рахунок власника відповідно до вимог, встановлених спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері архівної справи і діловодства", тобто Держкомархівом.

Ще одним кроком уперед у створенні передумов гарантованого поповнення НАФ суспільно цінними документами недержавного походження є включення в Закон положення про те, що мінімальні строки їх зберігання визначаються Держкомархівом. Для забезпечення контролю за дотриманням цього положення об'єднання громадян, релігійні організації, інші недержавні юридичні особи зобов'язані протягом року з дня своєї реєстрації повідомити одну з державних архівних установ про свою номенклатуру справ. Проте насправді ефективно контрольованим (і керованим) процес формування НАФ може стати лише за умови створення і ведення автоматизованого єдиного реєстру фондоутворювачів (потенційних фондоутворювачів) на кшталт єдиного державного реєстру установ, організацій, підприємств чи єдиного реєстру платників податків.

У сфері доступу до документів НАФ важливим новим моментом є встановлення єдиного порядку оформлення користувачів для роботи з документами на підставі лише особистої заяви і документа, що посвідчує особу. Забороняється вимагати від користувачів будь-

яких листів, посвідчень тощо. Знято диференціацію в наданні користувачам оригіналів чи копій залежно від мети користування. Натомість до статті 27-29 введено такий абзац: "Доступ до документів Національного архівного фонду, що містять конфіденційну інформацію про особу, а також створюють загрозу для життя чи недоторканості житла громадян, обмежується на 75 років з моменту створення цих документів, якщо інше не передбачено законодавством. Раніше зазначеного строку доступ здійснюється з дозволу громадянина, права та законні інтереси якого можуть бути порушені, а в разі його смерті з дозволу спадкоємців". Це є спробою збалансувати вимоги захисту персональних даних та інтереси суспільства в доступі до інформації. Передбачено, що в разі опублікування, цитування та іншого відтворення тексту документів користувач зобов'язаний робити посилання на місце їх зберігання (31-33), а в разі комерційного використання архівних відомостей заздалегідь повідомляти про це архівну установу (32-34). Уточнено коло юридичних і фізичних осіб, які мають право безоплатно одержувати архівні довідки та копії (35-36).

Попри те, що предметом правового регулювання в Законі є не архівна справа в цілому як самостійна галузь життєдіяльності суспільства, а лише деякі її суб'єкти та об'єкти і суспільні відносини, в які вони вступають, робоча група Держкомархіву запропонувала дещо розширити в новій редакції Закону його предметне коло. Зважаючи на те, що всі дії навколо НАФ відбуваються у сфері архівної справи, визнано за доцільне конституювати її як галузь, чому присвячено нову статтю 4, що так і названа - "Архівна справа". У зв'язку з цим уточнено і предмет регулювання Закону в другому абзаці преамбули ("інші основні питання архівної справи" замість "основні питання діяльності архівних установ"). Такі новації дозволили ширше ввести одного з ключових суб'єктів архівної справи - архівіста в безпосередню правову тканину Закону. Зараз він там фігурує переважно "поза рядками"; з контексту можна здогадатися, що більшість регламентованих процедур мають виконувати висококваліфіковані фахівці. Розширено назву розділу VII: "Фінансове, матеріально-технічне і кадрове забезпечення архівних установ". Другий абзац статті 37-38 цього розділу подано в такій редакції: "Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані забезпечувати архівні установи, у яких зберігаються документи Національного архівного фонду, що належать державі і територіальним громадам, відповідними приміщеннями, засобами механізації та автоматизації архівних процесів, іншим технологічним обладнанням, матеріальними ресурсами та кадрами".

Додано нову статтю, 39 - "Соціальні гарантії та захист працівників архівних установ" такого змісту: "Соціальні гарантії та захист працівників архівних установ забезпечуються відповідно до Основ законодавства України про культуру та інших нормативно-правових актів. Розміри посадових окладів працівників державних архівних установ, надбавок за шкідливі умови праці, вислугу років у державних архівних установах, використання в роботі старовинних мов, інші умови оплати праці визначаються Кабінетом Міністрів України, якщо інше не передбачено законодавством". Таким чином, створюються обов'язкові в подібних випадках законодавчі підстави для порушення питань про вдосконалення діючих зараз умов оплати праці.

У новій редакції преамбули Закону пропонується чітко вказати, що документи Національного архівного фонду підлягають постійному зберіганню незалежно від їхнього місцезнаходження.

Певні зміни внесено в систему архівних установ. Передбачено можливість створення в ній не лише архівних органів, архівів, архівних підрозділів, науково-дослідних установ, а й інших організацій та підприємств у сфері архівної справи і діловодства (15 - 16). Зважаючи на проблеми, що подекуди виникали останнім часом у архівістів, у новій статті

12 "Інші місцеві архівні установи" конкретно вписано статус нинішніх міських архівів, які з метою уніфікації в низовій ланці архівних установ запропоновано назвати архівними відділами міських рад. Пункт 1 цієї статті подано в такій редакції: "Архівні відділи міських рад є структурними підрозділами виконавчих органів міських рад, що здійснюють делеговані їм повноваження органів виконавчої влади у сфері архівної справи і діловодства та забезпечують зберігання документів Національного архівного фонду, що мають міське значення. Типове положення про архівні відділи міських рад затверджується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері архівної справи і діловодства". З урахуванням законодавства про місцеве самоврядування внесено відповідні зміни також до статей 11, 13-14, 17-18, 22-23, 25-27, 27-29 та деяких інших.

Зараз, коли чимало послуг, у тому числі й державними органами, надається на платній основі, додатково підкреслено, що державна реєстрація документів НАФ проводиться безоплатно.

Сучасну ситуацію в пам'яткоохоронному законодавстві відбито у змінах до статті 20-21. У зв'язку з відміною Закону УРСР "Про охорону і використання пам'яток історії та культури", в якому визначалося поняття "документальна пам'ятка", у новій редакції архівного Закону "унікальні документальні пам'ятки" змінено на "унікальні документи НАФ". Удосконалено їх дефініцію. Це "особливо цінні документи Національного архівного фонду, що мають важливе значення для формування національної самосвідомості Українського народу, визначають його вклад у всесвітню культурну спадщину, не мають аналогів і є неповторними за змістом відомостей або зовнішніми ознаками". Водночас зазначено: документи Національного архівного фонду є пам'ятками культури, що кореспондує з останніми законами у сфері культурної спадщини і культурних цінностей, а також є важливим, зокрема, з огляду на можливість застосування для захисту документів НАФ деяких статей нового Кримінального кодексу України.

Суттєвим, на наш погляд, доповненням до Закону має стати положення про те, що держава реалізує своє право власності на належні їй документи НАФ "через центральні державні архіви України, галузеві державні архіви та місцеві архівні установи, архівні підрозділи органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних і комунальних музеїв, бібліотек, інших державних і комунальних підприємств, установ та організацій, яким передає зазначені документи в оперативне управління" (22-23). Окрім того, що тут прописано питання володіння і розпорядження, слід звернути увагу також, що режим регулювання щодо документів, які перебувають у комунальній власності, прирівняно до режиму щодо державних документів. Підкреслено також, що "право власності на зазначені документи може бути передано лише згідно з міжнародними угодами, ратифікованими Верховною Радою України, і законами України"⁶ і що вони "надаються лише в тимчасове користування" (22-24). До речі, повсюдно в тексті Закону термінологічно розведено ситуації користування документами і використання їхньої інформації⁷

Наступна проблема, що більш чітко й послідовно позначена у новій редакції Закону, це посилення впливу державних архівних установ на сферу діловодства. Як відомо, зараз у Законі цей напрям діяльності згадано лише у двох випадках: як завдання центрального органу (Держкомархіву) щодо нормативно-методичного забезпечення поряд з архівною справою також і діловодства (7) та як функція державних архівних установ розглядати номенклатури справ архівів юридичних осіб, заснованих на недержавних формах власності (14). У поданій парламенту редакції закладено принципово нові повноваження державних архівних установ щодо сфери діловодства: вони здійснюють управління в цій сфері (2-5). Відповідно Держкомархів визначено як спеціально уповноважений

центрального органу виконавчої влади у сфері архівної справи і діловодства, основними завданнями якого є "внесення пропозицій щодо формування державної політики у сфері архівної справи і діловодства та забезпечення її реалізації, здійснення управління архівною справою і діловодством, міжгалузевої координації і функціонального регулювання цих питань, нормативно-методичного забезпечення ведення архівної справи і діловодства та контролю за їх станом" (7). Зазначену функцію послідовно вписано до кола обов'язків державних архівних установ системи Держкомархіву (8, 11, 12). Показово, що архівна справа і діловодство розглядаються в Законі як єдина сфера. Така суттєва трансформація повноважень державних архівних установ у разі прийняття цієї редакції актуалізує питання щодо розроблення законопроекту про документування діяльності юридичних осіб в Україні.

Загалом однією з характерних рис нової редакції Закону є посилення регулюючого впливу держави, її відповідних органів на всю сферу архівної справи та діловодства. Про це свідчать як наведені приклади, так і інші, менш значні новації у тексті.

Загальновідомо, що дієвість будь-яких положень і приписів безпосередньо залежить від санкцій, які мають бути застосовані в разі їх недотримання або порушення. Відповідальність за окремі порушення законодавства про Національний архівний фонд і архівні установи передбачено низкою норм Кримінального кодексу України (зокрема статтями 185, 193, 194, 201, 298, 357, 358 та ін.) та Кодексу України про адміністративні правопорушення (статтями 51, 92). Проте переважна більшість цих норм стосується порушень, пов'язаних із майном, що на практиці дуже ускладнює, а часом і унеможливує їх використання для накладення передбачених там санкцій. Стаття 92 Кодексу про адмінправопорушення визначає штрафні санкції за порушення пам'яткоохоронного законодавства. Але у зв'язку зі згаданими змінами в цьому законодавстві нею зараз також практично неможливо скористатися для захисту архівних документів.

Для забезпечення реалізації норм архівного законодавства, надання йому дійового характеру Держкомархів паралельно з підготовкою нової редакції архівного Закону почав готувати пропозиції, спрямовані на підвищення відповідальності за його дотримання. Зокрема, було підготовлено й погоджено з відповідними відомствами проект доповнення Кодексу про адмінправопорушення статтею 921, що передбачає попередження або накладення штрафу на громадян і посадових осіб за недбале зберігання, псування, знищення, підроблення, приховування, розкрадання, незаконну передачу іншій особі документів НАФ або документів, що підлягають включенню до нього, незаконний доступ до зазначених документів та створення архівних установ із порушенням законодавства про НАФ і архівні установи. На пропозицію Комітету Верховної Ради з питань культури і духовності цей проект передбачається включити у прикінцеві положення нової редакції архівного Закону під час його доопрацювання після першого читання і розглядати одночасно вже як єдиний законопроект.

Прийняття нової редакції Закону України "Про Національний архівний фонд і архівні установи", на нашу думку, дозволить привести норми архівного законодавства у відповідність з Конституцією, усунути наявні розбіжності з іншими законодавчими актами. Пропоновані зміни розширять сферу застосування Закону, забезпечать його повнішу реалізацію, а, отже, сприятимуть зміцненню і подальшому розвитку такої суспільно важливої справи, як архівна. Розгляд цього питання у владних структурах стане ще одним кроком у розв'язанні головної проблеми архівної справи - піднесенні її суспільного престижу.

Такими є пропозиції архівістів, узагальнені Держкомархівом, у більшості своїй підтримані заінтересованими міністерствами, урядом, профільними парламентськими комітетами. Вони викладені в проекті Закону, представленому на веб-сайті Держкомархіву.

22 травня 2001 р. Верховна Рада на своєму пленарному засіданні розглянула проект нової редакції архівного Закону в першому читанні.

Зараз, під час підготовки цього законопроекту до остаточного прийняття, залишається шанс ще більше його вдосконалити, через народних депутатів, експертів з Держкомархіву запропонувати до нього останні зміни й доповнення.

¹ Про значення Закону України "Про Національний архівний фонд і архівні установи" та деякі пропозиції щодо його розвитку див. також: Боряк Г. В. Національна архівна спадщина України та Державний реєстр "Археографічна Україніка": Архівні документальні ресурси та науково-інформаційні системи. - К., 1995. - С. 170-171; Новохатський К. Е. Первый архивный Закон в Украине (глазами члена авторского коллектива) // Мир источниковедения. - М. - Пенза, 1994. - С. 299-303; Його ж. Шляхи вдосконалення нормативно-правової бази діяльності архівних установ // Архіви України. - 2000. - № 1-3. - С. 5-6

²Архіви України. - 2000. - № 4-6. - С. 87-90.

³Див., зокрема: Новохатський К. Є. Національні архівні фонди в пострадянських державах: порівняльний аналіз архівних законів // Архіви України. - 2001. - № 1-2. - С. 3-10

⁴Докладніше про це див.: Новохатський К. Є. Межі Національного архівного фонду // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство. Випуск четвертий. - К., 2001

⁵Довелося навіть блокувати спроби створити законодавче підґрунтя для невключення до НАФ секретних документів повернутися...

⁶У чинному Законі рівень захисту нижче: "лише згідно з міжнародними правовими угодами і актами законодавства України"

⁷Див.: Новохатський К. Є. Проблеми впровадження унормованої архівної термінології: "використання" чи "користування"? // Архіви України. - 2000. - № 4-6. - С. 4-8